

הלכות פסח תמדתמה

קמו

אחר כך¹³ לפיכך תלמוד תורה נרחב מפני כל המצות אפילו הן מדכרי סופרים כשאי אפשר לעשותן על ידי אחרים כמו שנתבאר ב"ד סי' רמ"ו¹⁴:

יט ואפילו הולך לדבר הרשות ממש¹⁵ אין צריך לחזור אלא אם כן יש בתוך ביתו כביצה חמץ אבל אם אין שם כביצה לא הטריחוהו חכמים לחזור מיד אלא די לו בכישול¹⁶ אם לא הגיעה שעה ששית.

אבל אם הגיעה שעה ששית שאינו יכול לבטל צריך לחזור מיד אפילו אין שם אלא כזית חמץ¹⁷ שהרי כל זמן שאינו מבערו מן העולם לגמרי הוא עובר על מצות עשה של תורה אבל אם אין שם אלא פחות מכזית שאינו עובר עליו מן התורה אלא מדכרי סופרים¹⁸ לא הטריחוהו חכמים לחזור אף על פי שאינו יכול לבטלו¹⁹ אלא ילך לדרכו וכשהחזור לביתו יבערו מיד כבואו ואם הוא יו"ט או שבת יכפה עליו את הכלי עד הערב כמו שיכתבאר בסיומן תמ"א²⁰:

כ כבר נתבאר בכמה מקומות²¹ שמושהגיעה שעה ששית כערב פסח אין אדם יכול לבטל חמצו לפי שאינו שלו כיון שנאסר בהנאה כמה דברים אמורים בשבכר נתחמץ החמץ אבל קודם שנתחמץ יכול לבטלו²² כדי שלא יעבור בכל יראה ובל ימצא מן התורה לאחר שנתחמץ לפיכך מי שיש לו עיסה של מצה בתוך ביתו משעה ששית ולמעלה והוא מרוד במקום אחר²³ ואי אפשר לו לבא לביתו מיד לאפותה²⁴ ומתירא שבא תחמץ עד שיהווה לביתו יבטלה²⁵ קודם שתחמץ שמשנתחמץ אין בידו לבטלה ועובר עליו בכל יראה ובל ימצא מן התורה²⁶:

תמה דין ביעור חמץ וכו' י"ב מעיפים:

א כשם שמן התורה אע"פ שמתחילת שעה ז' הוא מצוה שלא ימצא חמץ ברשותו וכל רגע ורגע שנמצא חמץ ברשותו ואינו מתעסק לבערו הוא עובר²⁷ על מצות עשה של תורה²⁸ אף על פי כן אינו מחוייב לבערו בסוף שעה ששית כדי שלא ימצא בתחילת ז'²⁹ אלא מתחילת ז' ואילך הוא שמוחייב לבערו כך מדכרי סופרים אע"פ שמתחילת שעה

סימן תמה

א מ"א סי' תמ"ז פ"ק יא. לעיל שם סמ"ז. סי' תלא ס"א. וראה כבוד מלכים נ"י צב. מנהגי זוסף פסחים סי' א. רשימות שעורים סי' יג. ס"יא. הע"ב תתנה נ"י 33. ולענין תוך הפסח, ראה לעיל סי' תלד סי' ושל"ג. ולענין תעריבת משרו (שאמור להשוותו ממשש תקלה) ראה לקמן סי' תמו ס"א.

ב תשכתי, כיום ד' (בדלעיל שם). ולענין שבעת ימי הפסח, ראה לעיל סי' תלד סי' ושל"ג, שעובר בכל רגע גם על כל יראה ובל ימצא. וראה לקמן ק"א ריש סי' ב, שלששת תרביב"ם לא היו לאו הניתק לעשה.

ג תוס' ד, ב ד"ה מדאורייתא. דא"ש פ"ק סי' י. וראה לעיל סי' תלב ק"א סי' א. שלכן אין צריך לכתב על ביעור שלפני זמנו, אפילו לששת דרא"ש שגודעות ואילך עובר על כל יראה ובל ימצא. וראה לקמן סי' תמו סוף ס"ב, שלא צוהה עליו תורה לבער החמץ ממצות אלא כדי שלא יעבור עליו בכל יראה ובל ימצא בתוך הפסח.

צז מ"א סי' יג. וראה מעט נוסף לקמן הל' תלמוד תורה פ"ד ה"ג.

צח סימן זה בשתורף לא הגיע לידעו, וראה של"ע סי' ה. וראה גם לעיל סי' לח ס"פ וש"נ.

צט פ"ז סי' פ.

ק חסונה שם נפג, א כהכמים. מור ושוע' סי' ג.

קא ראה לקמן סי' תפ סוף סי' א, ששעור כזית בזה הוא הקטן לחיברא.

קב כדלעיל סי' תמו סכ"ח וק"א שם סי' יג.

קג ח"א סי' יד. ח"י סי' מ.

קד סעף ז' ושל"ג.

קה לעיל סי' תלא סי' ושל"ג.

קו פ"ז סי' י.

קי גמרא ז, א. מור ושוע' סי' ה.

קכ ח"א שם ד"ה עוסק מנובלת וד"ה ריקא נמו.

קט א ויכבדה לגברי, כדלקמן סי' תמו ס"ה.

קי היינו משיגה הליה. או עכ"פ עובר על תשבתו (כדלעיל סי' תלא ס"א).

ששית ואילך הוא מצוה שלא ימצא חמץ ברשותו^ד וכל רגע ורגע שנמצא חמץ ברשותו ואינו מתעסק לבערו הוא עובר על מצוה עשה מדברי סופרים אף על פי כן אינו מהווייב לבערו בסוף שעה המישיית כדי שלא ימצא ברשותו בתחילת שעה ששית אלא מתחילת שעה ששית ואילך הוא שמהווייב לבערו^ה (ומכל מקום טוב לנהוג לבערו בסוף ה' כמו שנתבאר בסיומן תל"ד^ו).

ואם רוצה לבער קודם שעה ששית אינו צריך לבערו מן העולם לגמרי אלא די לו כמה שמבערו מרשותו והיינו שימכרנו לנכרי או יתנו לו כמתנה^ז גמורה ואפילו אם כשמוגיע זמן הביעור והיינו שעה ששית עדיין הנכרי מחזיק המצוה בבית הישראל אין בכך כלום^ח ועל הדין שנתבאר בסיומן ת"מ^ט.

וכן אם קודם שהגיע זמן הביעור הוציא החמץ מרשותו^י והפקירו^{יא} והניחו במקום שהוא מופקר לכל כגון בדרכים וברחובות שרשות לכל אדם לעבור שם ולשולל החמץ אפילו אם לא נמלו שום אדם והרי הוא מונח שם כל ימי הפסח ובעליו רואין אותו מונח שם אין צריך לבערו כיון שאינו שלו שכבר הפקירו וגם מונח במקום שאינו שלו והתורה אמרה בכל גבולך וגבול זה אינו שלו אלא הפקר לכל^{יב} עיין סימן תל"א^{יג}.

ב אבל אם הפקירו והניחו במקום שאינו מופקר לכל כגון שהניחו בחצר שהוא מיוחדת לאנשי החצר הרעים שם כלבד ואין שום אדם יכול לעבור שם ברשותם^{יד} אף על פי שזמן התורה אינו עובר עליו בכל יראה ובל ימצא שהרי כבר הפקירו ואינו שלו כשמוגיע זמן הביעור מכל מקום מדברי סופרים חייב לבערו דכיון שאם לא היה מפקירו קודם שהגיע זמן הביעור היה מהווייב מן התורה לבערו כשגיע זמן הביעור שהרי הוא מונח במקום שאינו מופקר לכל והרי זה כאלו היה מונח במקום שהוא שלו ממש ממעם שנתבאר בס' ת"מ^{טו} לפיכך גם עתה שהפקירו לא נפטר מגזירת חכמים שהרי גזרו חכמים שאין ביטול והפקר מועיל לחמץ הדיוע כמו שנתבאר בס' תל"א^{טז}.

יא כרעיל סי' תמ סוף ס"א, וק"א שם ס"ק ב (שמדברין לא מני כמה שהוציאו מרשותו בלבד), ולעיל סי' תלו סוף ס"ב (שכשהניחו בחדר הוא הפקר מאליו). וראה ס"מ זנונים. וראה ק"א ס"ק א, ולעיל סי' רמו ס"מ, אם והפקר צריך להיות בפני ג'.
יב ראה לקמן סי' תרלו ס"א. הל' גילה וגיבה סוף ס"ג.
יג סי' ע"ד (שמדאורייתא מני כמה שמבטלו ומדברין צריך גם להוציא מנגולו). ובכת"ק מהר"ל תקון: ה"ח סוף א (שמדאורייתא מני כמה שמצניאו מנגולו ומדברין צריך גם למכרו). וראה לקמן סי' תמ ס"ב, שגם אם הוציאו מנגולו ואף הפקירו ועבר עליו הפסח אסור בהנאה.
יד סי' סוף ס"ק ה. ה"י ס"ק יא. וראה לעיל סי' תלו ס"ב (שהפקר אינו מועיל אף כנגול המיוחד לישראלים אחרים או אפילו כנגול המיוחד לנכרי).
טו סוף א (שכל גבולך מרבה אפילו אינו חצרו נמשח). וראה הגהות על שול"ע הל' פסח.
טז סי' ע"ד.

ד משנה יא, ב. רמב"ם פ"ג ה"א. כ"מ פ"א ה"ט ד"ה לא אוכלין. וראה דבר שמואל פסחים יב, ב. רשנות שעושים פסחים סי' יג הערה 13. הע"ב תמה ע' 33.
ה כ"ח פ"א ה"ט ס"ד לא אוכלין. פ"ח סי' תמנ ס"א ד"ה ומ"ש ונתחלת. ומשמעות האחרונים בס"י (תק"ד) וכרעיל שם ס"ב יג וש"ג.
ו ס"ב יג.
ז רמב"ם פ"ג ה"א. שול"ע ס"ב. וראה גם לקמן סי' תמה ס"ג.
ח תוס' כא, א גמרא (בריייתא) [שם ובב"ה. מור ושול"ע סי' תמנ ס"א].
ט סוף ס"א (שמדאורייתא מני כמה שמצניאו ברשות הנכרי שלא מרעין, ומדברי סופרים חייב למכרו לו, ואם לא מכרו ועבר עליו הפסח אסור בהנאה). ובכת"ק מהר"ל תקון: תמ"א סוף ב (שכשנכרו מני אפילו מונח ברשות הישראל, רק שצריך לעשות לפניו נחיצה^א מנחים).
י כ"ח פ"ג ה"א. ת"א ס"ק ג. פ"ח ס"א ד"ה וכתב בכ"מ.

הלכות פסח תמה

קמט

ואפילו הניחו במקום המופקר לכל צריך שיפקורנו לגמרי בפיו ובלבד^א ולא יהיה ברעתו

קונטרס אחרון

(א) ולא יהיה ברעתו כו' לחזור ולזכות בו כך כתב הדרכי משה^א ממשמעות הפוסקים, והפרי הדוש^ב הוציא זה מתשובת הרשב"א^ג, שהעתיקו המ"א^ד והאל"ו זוטא^ה והתק יעקב^ו בסו' תל"ז^ז [והותק ג"כ בפנים שם], וכן כתב הט"ז בסו' תל"ג^ח (העותק שם ג"כ בפנים^ט), וכך כתב בעל חק יעקב בספרו תורת השלמים שאלה וא"ו, דלא כר"מ מראקנטי^י שהביא העולת שבת בסס"ז תמ"ז.

ולא דמי להפקיר בהמתו בשבת בלבד שאף שדעתו לחזור ולזכות בה שרי^א, דהתם לא התירו אלא כשהוא כבר בידו וכרי שאי אפשר בענין אחר^ב. דמהאי טעמא מועיל הפקר שלא בפני ג'^ג, דלא כסמ"ק^ד שמתיר לכתחלה ע"י הפקר שלא בפני ג', דמסתמא מפקירה בלי ערמה כרי להפקיע מעליו איסור שבת כמה שכתבו התוס' בשבת דף י"ח ע"ב^ה, ולסברא זו גם בחמץ מועיל לכתחלה הפקר שלא בפני ג' ולא היישנין לערמה כמ"ש העולת שבת שם, אבל אנן לא סמכינן אסברא זו אלא היכי דאי אפשר בענין אחר כמ"ש התוס' שם^ו, וכ"כ הרא"ש שם^ז. וכן היא הסכמת הב"י וכל האחרונים לענין איסור שבת וחמץ שייך נמי גזירה דרא"ם ורש"י. וכל שכן לפירוש הרא"ש^ח ור"ן^ט דאפשר דמדאורייתא לא היה הפקר גמור, שפשיטא דהוה הדין במטלטלין. אלא דסמ"ק

ולהכי נמי לא גזרו על מה שאינו מפקירה אלא ליום אחד כמ"ש הב"י שם^כ, דבעלמא גזרו דלא הוה הפקר גמור עד שיזכה בה אחר כמבואר בש"ע חו"מ סי' רע"ג ע"ף י', ואף במטלטלין גזרו היכא שדייק למיגורו, דזיל בחר טעמא דפירוש^{כב} בנדרים דף מ"ד ע"א^{כג} והרא"ש^{כד} בשם רא"ם ע"ש. והרמב"ם^{כה} וזו"ע^{כו} נקטי קרקע כלשון הברייתא דאיכא נפקא מינה למעשרות, והוא הדין במטלטלין לענין איסור שבת וחמץ שייך נמי גזירה דרא"ם ורש"י. וכל שכן לפירוש הרא"ש^{כז} ור"ן^{כח} דאפשר דמדאורייתא לא היה הפקר גמור, שפשיטא דהוה הדין במטלטלין. אלא דסמ"ק

זו ראה לעיל סי' תלד סוף פ"ה.

ציונים לקונטרס אחרון

זו בדיחויא קמא, וראה לקמן (ד"ה הא) רהכי קי"ל.

זו שבת פ"א סי' לג (בדיחויא קמא).

יח ד"ה ומ"ש ואפילו, שכן הפסוק כל חמצי ישראל (והביא בי' הטעמים שבתוס' ורא"ש שם).

יט אף שבתוס' שם הובא טעם זה, אבל ראה לעיל שם סי"ט, שהובא טעם זה, ובמצויין על הגליון:

וכן משמע ברא"ש סוף פ"ד הנדרים (בפירושו שם, ובפסקי פ"ד סי"א).

כ כמבואר בריב"ש סי' כה, וראה לעיל שם במצויין על הגליון: דלא בריב"ש.

כא ד"ה ואע"פ (שעל מה שהביא הטור מהגהת סמ"ק ואע"פ שאינו מפקירה לגמרי, פירש הב"י:

כלומר אע"פ שאינו מפקירה אלא ליום השבת), כג ראה כללי הפוסקים והתורה כלל דמט.

כב ד"ה אמר עולא: וכיון דזה שניה לכן אמרו חכמים דלא ליחוי הפקר כו'.

כד שם מה, א ד"ה איבעית אימא, בשם הרא"ם: שאני הפקר לזמן דלא שכיח וטענו העולם לומר

שיאנו הפקר. כה נדרים פ"ב הי"ח.

כו שם: המפקיר את שדהו כו'. כז שם מר, א ד"ה ושאינו הפקר לזמן: שלא גמר ברעתו שיהיה הפקר עד שיזכה בו ארס.

כח שם סע"א: אמרינן לרעתיה רכינן שלא רצה להפקירו הפקר עולם ואכתי אנדי גביה אפילו

באותו זמן שהפקירו לא נחא ליה דילפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידיך.

א ס"ק א.

ב סי' תסו ט"ז ד"ה והשבת.

ג ח"א סי' ע, וראה לקמן תחלת סדר מכירת חמץ, שהרשב"א למר דין זה מהירושלמי פ"ב הי"ב.

ד סי' תלו ס"ה ט (שהביא תשובה זו לענין מפולת).

ה שם ס"ק יא.

ו שם ס"ק ח.

ז סע"ף יח.

ח ס"ק ח (לענין מפולת).

ט סע"ף דף וק"א ס"ק טו.

י סי' קנו, שפסק ברעת האור זרוע סי' רמו (בראשית דבריו, שהובא בדרכי משה שם), שמתיר להפקיר חמץ קודם שעה ר' ע"פ לזכות בו אחר הפסח.

יא לעיל סי' רמו סי"ט. וראה פס"ד צמח צדק כ. ג.

יב שהתנה עמו שיחזירה לו קודם השבת ולא חזירה, וראה לקמן בהמשך, שכשאי אפשר בענין

אחר לא גזרו חכמים, אבל ראה לעיל שם סי"א

הטעם שאסור לכתחלה הוא רק מחשש מראית העין (ולא מפני שהוא הפקר לזמן), וראה לקמן תחלת

סדר מכירת חמץ משמעות דבריו שאף מן התורה אינו מועיל הפקר לזמן, וראה הע"י"ב תתכח ע' 53.

יג כדלעיל שם סי"ט, אבל ראה לעיל שם סי"א הטעם שאסור לכתחלה הוא רק מחשש מראית העין (ולא

מטעם שאינו מפקיר בפני ג'). וראה הע"י"ב שם. יד סי' רפא (ע' שא).

טו ד"ה ובמקרא (אלא שהתוס' בתירוצו הראשון, לא התירו מטעם זה אלא כשאי אפשר בענין

אחר, וכדלוקמן). וכ"ה בתוס' בי"מ ל, ב ד"ה אפקרה.

בשעת הפקר לחזור ולזכות בו לאחר הפסח אם לא יקדמנו אחר שאם יש ברעתו כן אינו

קונטרס אחרון

סבירא ליה כמשמעות פירוש רש"י¹⁰ ותוס'⁷ דמדאורייתא הוה הפקר גמור מיד, אלא שחכמים חששו לערמה כיון שאינו מפקירה לחלוטין כדרך המפקירים, וכאן לענין שבת לא חששו לערמה כמ"ש התוס'¹², והוא הדין לענין חמץ¹³. אבל אגן לא ס"ל כסמ"ק אלא היכי דאי אפשר בענין אחר, שלא גזרו עליו חכמים להפסיד ממונו, אבל לכתחלה גזרו חכמים גם לענין שבת וחמץ ב' גזרות המוזכרות בנדרים.

הא' אם מפקיר שלא בפני ג', דכיון שאין אחד זוכה ושנים מעידים¹⁷ אף אם מפקירה לחלוטין יש כאן חשש לערמה¹⁷, ואפי' אם כרי לו שמפקירה בלב שלם, וגם אין שם חשש מראית עין, כגון שהוא דר מחוץ לתחום¹⁸ ואין שום אדם יודע שמשכיר בהמתו לנכרי¹⁷, אף על פי כן אסור לכתחלה, כמשמעות דיהויא קמא דתוס' ורא"ש דשבת¹⁷, וכן משמע באחרונים (דלא כמשמע לכאורה מלשון הטור¹⁷) דלא פלוג רבנן¹⁷.

הב' היכא שדעתו לחזור ולזכות בה לאחר זמן, דכיון ששינה משאר הפקר גזרו חכמים לענין מעשר ושבת וחמץ דלא הוה הפקר גמור. ואף דבגמ'¹⁹ אתמר היכא דאמר כן בפירוש, וכפירוש הרא"ש¹⁸ פן יטנו העולם כו', ס"ל להדרכי משה ופרי חדש ותורת השלמים²⁰ דלאו דוקא הוא²¹, דלא פלוג רבנן בגזרה זו. והכי קיי"ל לרינא²², דאם לא כן למה אסרו להשכיר לכתחלה אם מפקיר בפני ג'²³ והוא הפקר גמור²⁴, אלא ודאי משום שדעתו בשעת ההפקר לחזור ולזכות בה לאחר השבת, והוי ליה כהפקר הרמאים המבואר בגמ'²⁵, שגזרו עליו חכמים אף במטלטלין לליכא הפקעת מעשר, כדפירש הרא"ש דף מ"ג סוף ע"ב²⁶ ואגב זה תקנו בכל מקום כו', ודעתו שם כפירוש הראשון שכתב שם²⁷ תחלה דמפקיר ליום אחד יש לו דין הפקר תוך ג' קודם שזכה בו אחר דלא הוה הפקר מבני הראיין. ושפוט דכל ת' ימי הפסח דינם כיום אחד לענין רמאות ההפקר, שגזרו עליו אטו רמאות הפקר קרקע שמפקיע ממעשר. ואף אין הדבר כן, מ"מ²⁸ כל ג' ימים הראשונים של

ציונים לקונטרס אחרון

מג אלא אפילו היה רק ברעתו לחזור ולזכות בו נמי אינו מועיל.
מד שאף מטעם זה גרידא אסור בשבת, אם לא במקום דאי אפשר בענין אחר.
מה כמבואר בפרוסקים שיצוינו לקמן בסוף הקו"א.
מה שהרי כשמפקיר בפני ג' אין שם גם החשש של מראית העין, אלא ודאי אסור לכתחלה מטעם דהפקר לזמן לא הוי הפקר. וראה לעיל שם סי"א, שיש מתירים, שעי' השלשה תפרנס הדברי, והאוסרים סוברים שאפשר ימצאו הרהב שיויעים מהשכירות ולא מההפקר ויהי מראית העין.
מז ואפילו נאמר שאם לא אמר בפירוש (שההפקר יחול רק ליום אחד) אין לזה דין המפקיר ליום אחד כו' שגזרו חכמים (שם מר, א וטור ושו"ע שם סי"ג) שלא יחול עד שזיכה בו אחר, מ"מ יש לו דין הפקר הרמאים בג' ימים הראשונים, דאמרינן התם (מר, ע"א) שאינו חל.
מח שם משמע מלשוננו שגם ברמאין הוא רק חקנת חכמים דלא הוי הפקר עד אחר ג', ואגב זה תקנו כו'.
מט דאף שהרא"ש כתב סבא זו רק לענין תוך שלשה ואלא לענין הפקר לזמן, מ"מ דין וטעם שניהם שוה, כפירוש הראשון שכתב הרא"ש שם (ד"ה כל שלשה) כו'.
נ אם דעתו לחזור ולזכות בו לאחר הפסח, אזי כל ג' כו'.

כט שם ד"ה משוכה בה, אפילו תוך שעה שמפקירה. ל שם ד"ה אמר עולא, אפילו תוך שלשה (והטעם דגזרו חכמים, כתבו התוס' כרפרישיה, היינו מה שכתבו שם מג, ע"ב לענין תוך שלשה, שגזרו מפני הרמאים).
לא שבת יח, ב ד"ה דמפקרא (לענין הפקר שלא בפני ג', והכי נמי לענין הפקר לזמן).
לב דמסתמא מפקיר להו ולא חששו לערמה.
לג כרבי יהושע בן לוי דרביס מה, א. והכי קיי"ל בטור ושו"ע ח"ר"מ סי' רנ"ג סי"ג.
לד תוס' שם ד"ה הא, וראה ש"ך שם סי' י, שיכול לכפור ולומר לא הפקרתו.
לה כר"ע ל"ג סי' רמ"ד סי' א (אף לענין מחובר).
לו כר"ע ל"ג שם סי' (לענין תלוש).
לז שהתירו מטעם דאי אפשר בענין אחר.
לח שאסר לכתחילה רק מטעם מראית העין (כטעם הב' שבתו"ש ורא"ש שם). וכוותיה פסק לעיל שם סי"א.
לט לחשוש לערמה גם בשבת ופסח (וראה גם לעיל, שדוקא לסכרת הסמ"ק מועיל לכתחלה הפקר חמץ שלא בפני ג', ולא קיי"ל כוותיה). וראה בענין סוף סי"א (ולקמן סי' תמח כ"ט) שלא הצריך הפקר חמץ בפני ג'.
מ שם מר, א.
מא המובא ברא"ש שם מה, א: הפקר לזמן דלא שכיח וטעמו העולם לומר שאינו הפקר.
מב שנסמנו לעיל בתחלה הקונטרס אחרון.

הלכות פסח תמה

קנא

הפקר גמור והרי הוא כשלו ממש¹⁰ כל זמן שלא זכה בו אחר¹¹ כיון שהוא יושב ומצפה שמה לא יזכה אחר ויזכה בו הוא:

ג. ואם הוא מבקר חמץ בזמן הביעור דהיינו מתחילת שעה ששית עד כלות ימי הפסח¹² צריך לבערו מן העולם לגמרי ולא די במה שמוציאו מרשותו ומניחו במקום הפקר¹³ שהרי משהגיע שעה ששית כבר נאסר בהנאה ואינו שלו כלל ואף על פי כן התורה עשאה אותו כאלו הוא שלו שיעבור עליו בכל יראה ובל ימצא¹⁴ ולפיכך אף כשמוציאו מרשותו

קונטרס אחרון

פסח הוא עובר עליו בכל יראה מדברי סופרים לדעת הרא"ש. ולדעת הרא"ם¹⁵ שפירש דלמסקנא דרבנן¹⁶ תוך ג' ימי הפקר מדאורייתא, אי"כ עובר עליו בכל יראה מן התורה, שכל ענייני הפקר מסר הכתוב לחכמים והם אמרו שהרמאים שדעתם לתזור ולזכות בו אינו הפקר כלל, והיה אם הפקיר ליום אחד, דרמי לתוך שלשה, כדמוכה בפני הרא"ם. וגם לדעת הר"ן¹⁷ שמחלק ביניהם, מ"מ כשאינו אומר כן בפיו¹⁸ הוא יותר גרוע לדעתו, דכשאומר בפיו ליום אחד אין כאן חשש הערמה מטעם המבואר שם, משאי"כ כשאינו אומר בפיו הוא דומה וקרוב להפקר הרמאין, דאף משזכה יכול לחזור מדאורייתא לדעתו¹⁹, ועכ"פ קודם שזכה²⁰, משום דאמדינן לדעתיה רכיזין כו' ע"ש. ועי' בתוס'²¹ שעת ר"ת כרא"ם ודעת ר"י כרא"ש. והכי קיי"ל²² לענין שבת אם כבר השכירה לו, דלא גרור עליו חכמים להפסיד ממונו. בשגם שיש לומר סברת התוספות וסמ"ק²³. אבל לכתחלה לא סמכינן אסברא זו לענין שבת, כהסכמת הב"י וט"ז²⁴ ולבוש²⁵ וצמח צדק²⁶ ועולת שבת²⁷ והתחלת צבי²⁸ והאלי' זוטא²⁹, וכן לענין חמץ³⁰, כהסכמת הדרכי משה ותורת השלמים והפרי חדש³¹:

א כ"ח פ"ג ה"א. ת"א ס"ק ז. וראה גם כ"י ס' תמו ר"ה ונ"ש אם הוא בחול ובגמיע. לעיל ס' תמו ק"א ס"ק ב.
ב כדלעיל ס' תלא ס"ב ש"ג. וראה אבני נור ס' שזו אור ג' ג. ס' שמא את ג. ארץ צבי ס' פא ר"ה אך מה. רשמותו שעורים ס' כר ס"ג.

יח דורי חשה ס"ק א. פ"ד"ח בטוף הסימן, ובס' תמו ר"ה והשבת. וראה ק"א ס"ק א (רק"ל) שהוא מנוייה רבנן). לקמן בתחלת סדר מבוית חמץ (שעבר על כל יראה וכל ימצא).
יט שבה מועיל אפילו הפקר לצנן (גידים מר, א. ה"מ ס' רנ"ג ס"ג).
כ רא"ש פ"ב ס' ג.

צינונים לקונטרס אחרון

בה.
גז שלא רצה להפקירו הפקר עולם כו' לא ניתא ליה דליפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידך (ר"ן מ"ד, סע"א), ונתבאר לעיל בלשון זה מורה דלא מהני מדאורייתא.
גח מה, ב ד"ה המפקיר (שהפקיר הרמאים לר"ת לא היה הפקר מן התורה, ולר"י מדרבנן).
נט כדעת הרא"ש, שהפקר בזמן אינו הפקר רק מדרבנן מחשש הערמה, ולכן התירו לענין שבת כשאי אפשר בענין אחר.
ס הג"ל, שבשבת (ופסח) אין חוששים בהפקר להערמה.
סא ס' רבו ס"ק ד, שפייש מסקנת הב"י, שלא יסמך על מה שפיקוהו אח"כ בפני ג.
סב סע"ף ג.
סג ס' לה.
סד סע"ף ג.
סה ס"ק ג.
סו ס"ק ת (אבל ראה אליה רבה ס"ק ט, שמסיק כה"כ להתי').
סז לא סמכינן על סברת הסמ"ק.
סח שנסמכו לעיל בתחלת הקורא, שאסרו כשכדעתו לחזור ולזכות בו אחר הפסח.

נא שכראש מה, א ד"ה אחר רבה מפני הרמאין, וראה לקו"ש חט"ז ע' 132.
נב שם מד, סע"א (אמר רבה מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהן אבל דאורייתא לא הוי הפקר), וראה פס"ד עצמ צדק כ. ד.
נג מה, א ר"ה יושב: דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד בכה"ג ליכא למיחש לרמאין, דאי דעתיה בעינא דאפקריה דליהור וליחכי ביה לאתרי למה ליה להפקירו לזמן ידוע, לאפקריה לגמרי כיון דדעתיה למתהר ולמזכי ביה לא נפקא ליה מדי, אלא ודאי לאותו זמן שהפקירו גמר והפקירו כלא הערמה כלל (וא"כ אין ללמוד מדין תוך ג' ימים לדין הפקר לזמן).
נד רק ברעתו לחזור ולזכות בו אחר השבת או אחר הפסח.
נה שם מג, סע"ב: ולפיכך ראוי לומר דאפילו זכה בו אחר יכול מפקירו לחזור בו שעריין לא נגמר הפקירו (אבל להלכה קיי"ל בחומ"ש שם ס"ט, כדעת הרא"ש שם מג, כ ד"ה כל שלשה ימים, שדוקא כשלא קדם וזכה בו יכול לחזור בו).
נו אם נאמר שהחושב לחזור ולזכות בו דינו כאילו אמר בפירוש תהא מופקרת ליום אחד, שבה מפורש בבחייתו שם שיכול לחזור רק קודם שזכה

הלכות פסח תמה

קנב

הרי הוא עובר עליו ככל יראה וכל ימצא שעשאתו התורה כאלו הוא מונח ברשותו ממש ואין לו תקנה אלא שיבערנו מן העולם לגמרי דהיינו (ב) שישליכנו לאיבוד בענין ששום אדם לא יוכל ליהנות ממנו ואע"פ שבריות אחרות יכולות ליהנות ממנו¹⁰ מכל מקום כיון ששום אדם לא יוכל ליהנות ממנו הרי זה נקרא ביעור מן העולם¹¹:

ך כיצד מבקר שורפוק¹² עד שנעשה פחיםם (אבל אם לא נעשה פחים אע"פ שנהרך ונפסל מאכילת כלב אסור להשהותו בפסח כיון שלא נפסל מאכילת כלב עד לאחר זמן הביעור כמו שנתבאר בס"ח תמ"ב¹³) או פוררו לפירורין דקים וזורה אותו לרוח¹⁴ או פורר זורק לנהר אם הוא פת¹⁵ וכיוצא בו שאם לא יפררנו ויורקנו לנהר או לים הרי הוא שט על פני המים ויוכל אדם המהלך בספינה ליהנות [ממנו]¹⁶ אבל כשמפררו לפירורין דקים וזורק למים הרי הן נימוסין ונימוסין בתוך המים? אבל אם היה החמץ פירורין פירורין כגון חטים וכיוצא בהן אין צורך לפררן עוד אלא משליכן מן השק לתוך המים והן מתפוררים מאליהם¹⁷ על פני המים ולא יהנה מהן שום אדם.

קונטרס אחרון

(ב) שישליכנו לאיבוד בו ע"י רש"י דף כ"ח ע"א ד"ה בעי פירור¹⁸, ובע"ז דף מ"ג ע"ב ד"ה וזורה לרוח¹⁹, מבורר מדבריו דהא דבעי פירור בתמץ ושחיקה בע"ז היינו משום חשש תקלה שלא יהנה מזה ישראל, וא"כ לכאורה הוא מדברי סופרים, אבל הרמב"ם בריש פ"נן מהלכות ע"ז כתב מצות עשה היא לאבד ע"ז ומשמשיה כו' ובפ' ח' ה"ו כתב כיצד מאבד ע"ז ומשמשיה כו' שותק כו', משמע קצת דמדאורייתא קאמר, וכן משמע בטור שו"ע יו"ד סי' קמ"ו סעיף ו' [ו], וכן משמע מלשונן הלכות חמץ ומצה²⁰, וכ"מ במ"א סי' תמ"ו ס"ק ב' שכתב דהיישין שמא לא יפררנו כדינו²¹, ואי לא בעי פירור אלא משום חשש תקלה לא הוה היישין כל כך להשהות החמץ בשביל כך. ומכל מקום כיון שלא ראיתי לאחד מן האחרונים שהכריע בזה בפירוש נגד דברי רש"י, לכך סתמתי הדברים בפנים²² כלשון השו"ע. ומהר"ה²³ ורבינו אפרים שפסקו לחומרא אין ראיה²⁴, כיון דלמר איכא קולא וחומרא ולמר איכא קולא וחומרא, וכ"כ הכסף משנה בשם הרמ"ם בפ"ח מהלכות ע"ז²⁵, וכהאי גוונא אף בדרבנן נקטינן כחומרי דמר²⁶ וחומרי דמר, כמה שכתבו התוס' סוף פ"ק דביצה²⁷, וכן הוא בר"ן שם²⁸ לדעת הר"ה²⁹. איברא דסוגיא דע"ז³⁰ מוכחת לכאורה דאף לפירש"י הוא דאורייתא:

המשנה בריש פ"ב, וראה ב"י ס"ח' ולפי זה) וש"ע שם.
כח גמרא כח, א (ראו בחשי מה נהמא) לרב יוסף, לפירוש הרמב"ם שם, לפירוש הב"מ שם. מ"א ס"ק ב (שצריך להחמיר גם בכרוש הדין).
כט רש"י כח, א ד"ה בעי פירור. וראה ק"א ס"ק ב.
ל רב יוסף שם.
לא כ"מ שם.

כג ת"א ס"ק ב. וראה גם לקמן ס"ח.
כד ראה דברי אליהו פמחים ס"ו י"ז ס"ב.
כה חושן ט"ז דף כ"א, א. מ"ו וש"ע ס"א.
כו טעף בא. וראה ח' צמח צדק רח"ג הע"ב קל ע' ג.
כז דברי אליהו פמחים ס"ו י"ז ס"ד.
כח משנה שם בתבנים, כספס הגאונים (הובא ברא"ש פ"ב סי' ג) והרמב"ם פ"ג ה"א ור"ף (שהעתיק את

צינונים לקונטרס אחרון

עד שסבירא להו שהוא פסח הותרה.
 עו הלכה ו (שתמה למה פסק הרמב"ם לחומרא).
 עז ראה כללי הפוסקים וההוראה כולל מא.
 עח יד, א ד"ה איכא. וראה חידושי צמח צדק ע"ד, א.
 עט ו, ב) ד"ה וכתבו התוספות.
 פ שביאר בזה דעת הר"ה שם, וכן יבואר בזה דעת הר"ה כאן.
 פא מג, סע"ב — מד, א (שלומדים דין זה מפסוקים).

טט שמה פתע בו ספינה ותלטנו ולא אדעתיה.
 ע שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה.
 עא פ"ג ה"א.
 עב שמשמע זה אין נזהרין לבער בבי"ט ע"י נכרי (ראה לקמן שם סוף ס"ו).
 עג ויש ס"ב: כיצד מבצעו כו' (ולא: כיצד מצות ביעור).
 עד בעל המאור פ"ב (ז, א) ד"ה איבעיא, ובשם רבינו אפרים, שאוליגן בחומרא כרבה (שמצריך פירור בכל הימים חוץ מיום המלח) ורב יוסף (שמצריך פירור בכל מה שאינו נימוק מאליו).

הלכות פסח תמה

קנג

ויש מחמירין (4) בחטים²⁷ או שאר מיני תבואה לחתוך כל אחד ואחד לב' או לג' תיבות ואחר כך ישליכם למים כיון שהם קשות ואינן נימוסין בתוך המים וטוב להושי לדבריהם²⁸ במקום שאפשר כגון שאין שם אלא מעט חטים שיוכל לחתכן בשעה מועמת אבל אם הן הרבה שצריך לשהות הרבה בחיתכותן או עד שיתחנם אין להשהות החמץ במבול כך (ובפרט אם נתחמצו לאחר זמן הביעור שלא היו בכלל הביטול שמבטל כל אדם את חמצו בסוף שעה המישיית כמו שנתבאר בסימן תל"ד²⁷ ואם כן יש איסור מן התורה²⁸ להשהותם²⁹) ויש לסמוך על סברא הראשונה²⁷:

הן ואם משליכו לבית הכסא הרי הוא כמבוער מן העולם לגמרי כיון ששום אדם לא יוכל עוד להינות ממנו ואין צריך לפורו קודם שמשליכו אפילו הוא פת וכיוצא בו³⁰ ובלבד שלא ישליכו שם לפני חויר שאסור להאכל להבמה אפילו היא של נכרי או של הפקר³¹ כמו שנתבאר בסי' תמ"ג³¹ אבל כשאינו משליכו שם לפני חויר אע"פ שסופו לאכול ממנו אין בכך כלום כיון שאינו נותן לפניו לאכול³²:

קונטרס אחרון

(2) ויש מחמירין בחטים כו' איברא שכן משמע לכאורה בהדיא בע"ז דף ט"ב ע"ב³³, דלא אמרין ליה שדינהו לנהרא בעינייהו, אלא ודאי דבעי פירור טרחא יתירה, והא דלא אמרין ליה קלינהו ושדינהו בנהרא³⁴, היינו משום דתיישבין למאן דאמר זה וזה גורם אסור³⁵, כמה שכתבו התוספות³⁶, ואם כן בנהר נמי לא פליטין מחששא זו, כמה שכתבו התוספות שם דף מ"ג סוף ע"ב³⁷. מכל מקום כיון שהב"ב³⁸ מיקל בחטים, וכן הוא ברש"י³⁹ אליבא דרב יוסף⁴⁰, וכי"מ ברא"ש ורי"ן וטושי"ע, וכן תמנהג כמיש החק יעקב⁴¹, פשיטא דאין להחמיר נגד הנך רבונותא ונגד המנהג, בחומרא דאחי לידן קולא⁴², דעיקר טעם התומרא היא חששא רחוקה שההולך בספינה ילקט החטים⁴³, וכשישהה אותם איכא למיחש ג"כ לתקלה, שמתחשש זה הצריכוהו לבער החמץ אחר הביטול⁴⁴, ואם לא ביערו והשהה אותו אפילו מקצת הפסה אפילו אחר הביטול קנסוהו לאסרו בהנאה לאחר הפסה⁴⁵, וגם חשש תקלה זו אם לא יפרדנו לפי שיטת רש"י שכתבתי לעיל⁴⁶ אינו אלא לאחר הפסה, דברודאי שום אדם מישראל לא יאכל בפסה חטים השרויים במים שהן חמץ גמור כמו שיתבאר בסימן תס"ז⁴⁷:

לב רנב"ם שם, לפירוש הו"מ שם, לפירוש חו"א שם. פרי"ח ס"א.
לג שם מ"א שם.
לד מט"ף יב.
לה ראה לעיל ס' תמב ק"א ס"ק יח, שהחטים יש להם רין כוית חמץ שאסור מן התורה.
לו ראה לקמן ס' תמו ק"א ריש ס"ק ב, דהיינו אף שנמשחה אותם כדי לבערם. לעיל ס' תלד ס"ו וש"ל.

ציגונים לקונטרס אחרון

פב שהצניחו רב חסדא לשרוף החטים ולקברים, ולא אמרין כו'.
פג כדאמרין תוס': ולקלינהו וליבדרינהו, דלמא מובלי בהו; משא"כ הכא כששורפן וזורקן לים.
פד שם מט, א.
פה שם ד"ה אחי לזבולי.
פו שכן דרך נהרות שמתגדשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל.
פז בריש הסימן (שפירש אף ברעת הרמב"ם, שכחתי אין צריך להתכנס).
פח כח, א, ד"ה בחיטי.

לז ב"י בריש הסימן (שפירש אף ברעת הרמב"ם, שכחתי אין צריך להחכם). ח"י ס"ק ב. ונתבאר בקי"א ס"ק ג.
לח מ"א ס"ק ב. ח"י ס"ק ב.
לט שו"ת מרח"ל ס' קסא. כ"י ס' תמה ד"ה ועל מ"ש ואומר. אליה רבה שם ס"ק יד.
מ מט"ף ג.
מא מ"א שם, וכדלעיל ס"ג.

פט אף שיש"י פוסק כרב יהודה שצריך שריפה (ולא כרב יוסף אליבא דחכמים).
צ ס"ק ב.
צא כמבואר בפנים (במוסגר).
צב כמבואר ברש"י שם ד"ה בעי פירור, ונתבאר לעיל ק"א ס"ק ב.
צג לעיל ס' תלד ס"ו וש"ל.
צד כדלקמן ס' תמה ס"א.
צה שההולך בספינה ילקט החטים.
צז סניף ז ואילך.

הלכות פסח תמה

קנד

ז מי שיש לו מים מכוססין ובהם דגים לא ישליך לשם החמץ שצריך לבערו אפילו הוא מפררו קודם שמשליכו שהרי הוא נהנה כמה שהדגים יאכלוהו¹⁰¹;

ז ויש חולקין¹⁰² על כל זה ואומרים שהחמץ שצריך לבערו מן העולם לגמרי אין ביעורו אלא בשריפה שאנו למדין מנותר מה נותר ישנו בכל תורתו ומעון שריפה אף חמץ שישנו בכל תותר¹⁰³ (פירוש כל יראה וכל ימצא¹⁰⁴) מעון שריפה והלכה כסברא הראשונה¹⁰⁵ שהרי נאמר¹⁰⁶ ושרפת את הנותר באש ודרשו חכמים¹⁰⁷ הנותר מעון שריפה ואין כל איסורי הנאה שבתורה מעונין שריפה ואף על פי כן המנהג כמדינות אלו כסברא האחרונה¹⁰⁸.

ולפיכך נוהגין שהחמץ שמוצאין בבדיקה ליל י"ד אין שורפין אותו מיד כלילה אלא מצניעין אותו לשורפו למחר ביום כדי לדמותו לנותר¹⁰⁹ שמוצתו לשורפו ביום שנאמר¹¹⁰ והנותר מכשר הוכח ביום השלישי באש ישרף ולא כלילה¹¹¹ אך אם ירצה לשרוף החמץ מיד אחר הבדיקה כדי שלא יגרוהו קמנים או חולדה ועכברים¹¹² הרשות בידו¹¹³.

ואם לא מצא שום חמץ בבדיקתו טוב לשרוף הכלי שלקח לבדיקה¹¹⁴ כדי שלא ישכח חובת הביעור¹¹⁵ לשנה הבאה וגם כדי שלא ישכח לבטל¹¹⁶ ביטול השני שנתבאר בס"ת¹¹⁷;

ח כששורף החמץ לאחר שהגיע שעה ששית שהוא אסור בהנאה צריך לעשות לו מדורה בפני עצמו ולא ישליכו לתוך התנור שמסיקו לאפות או לבשל בתוכו לפי שאסור ליהנות מהחמץ אף בשעת ביעורו לאפות או לבשל עליו¹¹⁸ או להשתמש לאורו או להתחמם כנגדו וכיוצא בהן משאר מיני הנאות ואף הפחמים¹¹⁹ והאפר¹²⁰ של החמץ אסורים בהנאה אבל הפחמים והאפר של העצים ששרפו בהן החמץ מותרים בהנאה¹²¹ אם הוא מכין שיוצק בכיורו שהו מהעצים ולא מהחמץ אבל אם נתערבו אלו באלו שאינו מכין הרי כולן אסורים בהנאה ואין הפחמים והאפר של החמץ בטלין¹²² אפילו באלף של היתר שהרי יש להם היתר הנאה בלא ביטול¹²³ דהיינו להשהותן עד לאחר הפסח¹²⁴ וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל¹²⁵.

אבל מותר לכסות דם חייה ועוף באפר שריפת החמץ¹²⁶ שמצות לאו ליהנות ניתנו¹²⁷ כלומר שלא נתנו המצות לישראל להיות קיומם הנאה להם אלא לעול על ציורם ניתנו¹²⁸;

מב ח"א ס"ק ב. ח"י ס"ק ב.
מג רבי יתרה במשנה כא, א. כפסך רש"י (מחזור וישר ע' 254. הובא בראש פ"ב ס"ה ג) תוס' כו, ב. ד"ה אין ביעור. סמ"ג עשין לט (ק"ו, ג).
מד גזרוא (בריתא) כח, ר"ע"א.
מה רש"י שם ר"ה חמץ.
מו שולע"ס ס"א.
מז שנות כח, דל.
מח ברייתא כח, א. וראה תוס' כו, ב. ד"ה גזר. כח, א. ד"ה אמרו.
מט ח"א ס"א. ח"י ס"ק ב.
נ רמ"א שם. וראה העיקר תשענ' ע' 18.
נא ויקרא ו, ז.
נב ברייתא ג, א.
נג ראה לעיל ס' תלד מ"א אפ"ק.
נד תהות מיטיונות פ"ג אות א רבנו יתרה משפרא. כל בו ס"ה מה (ג, א). רמ"א שם.
נה מדר"ל הל' בדיקת חמץ (ע' נ). רמ"א שם.
נו מדר"ל שם. לבוש ס"ג.

נז ח"א ס"ק ג בשם מדר"ל.
נח מעון י"א אפ"ק.
נט משנה כא, א. רמב"ם פ"ג ח"א. מור וש"ע ס"ב.
ס רמב"ם שולע"ס. וכדלעיל ס' תמב סל"ד.
סא רא"ש פ"ג ס"ב סו"ב ב' בשם רבנו יונה, לדעת הפוסקים כדכבוס שאין צריך שריפה (וכל הנקברים אפרן אסור, תמורה דל, א). מור. ח"י ס"ק ד. מ"א ס"ק א. וראה גיר"ל תורה כד ע' תשל.
סב ח"י שם.
סג מהר"ל הל' ערב פסח (ע' נמ). ח"א סוף ס"ק ה. וראה לקטן ס' תקו ס"ג.
סד משא"כ כשאין להם היתר אלא ע"י ביטול, כדלקטן ס' תמו ס"ח (במוסבר), ש"ג.
סה ראה הוספתו לענות פתים. גיר"ל תורה נג עו רלו.
סו ביצה ד, ב.
סז ש"י"ד כנסת הגדולה הגר"ח אות ד. ח"י ס"ק ז.
סח חולין פמ, א. וכדלעיל ס' קבח א' ש"ג.
סט רש"י ר"ה כח, א. ר"ה לא ליהנות.

הלכות פסח תמה

קנה

ז ואם הוסק התנור בחמין ואפה בו את הפת או שבישל בו הכבשיל^ט בין שאפה ובישל על גבי הגחלים בין שאפה ובישל בחימו של תנור^{טז} לאחר שגרף את הגחלים^{טז} הרי פת ותבשיל זה אסורין בהנאה^{טז}.

ואם נתערבו באחרים כולן אסורין בהנאה ואין להם תקנה על ידי פדיון דמי הנאת החמין שישלך הדמים לתיבול^{טז} מטעם שנתבאר ביו"ד סי' ק"י^{טז} אבל מותר למכור לנכרי תוך מרמי איסור שבהן^{טז} והיינו שינכה דמי הנאת החמין שהסיק בו התנור מרמי הפת והתבשיל שנוטל מהנכרי דנמצא שאינו נהנה כלל מהחמין שהסיק בו רק שיהיה לפרד הפת קודם שימכרו לנכרי אם הוא מקום שנוהגין היתר בפת של עכו"ם מטעם שנתבאר בסי' תמ"ב^{טז}.

ואפילו לא נתערבו פת ותבשיל זה באחרים מותר למכרם כך^{טז} (ד) ויש מי שאסור^{טז} אם לא נתערבו (ה) וטוב לחוש לדבריו אם אין שם הפסד מרובה^{טז} ולא שעת הדחק:

י וכל זה כשהוסק חמין הרבה בתוך התנור שיש בהיסק זה בלבד בלא הצטרפות עצים כדי לאפות הפת שאפה בו או כדי לבישל התבשיל שבישל בו אף על פי שהסיק בו עצים הרבה כדי שתאחזו בו האור ויפה מכל מקום כיון שלאחר שאחזה בו האור (ו) יש בהסיקו כדי לאפות הפת או כדי לבישל התבשיל^{טז} הרי הן אסורין בהנאה אבל אם אין

קונטרס אחרון

(ד) ויש מי שאסור בו ע"י במה שכתבתי בסי' תמ"ז^{טז}:

(ה) וטוב לזכור בו הנה במ"א^{טז} משמע קצת, וכך כתב החק יעקב^{טז}, דבאין אבוקה כנגדו לא מיתסא אלא מדרבנן, והנה לדעת הבי"ד סימן קמ"ב^{טז}, אבל חת"ת אסור^{טז} ועי' שם^{טז} חלקן עליו בזה, משום שהתקבצין דאפילו אסור^{טז} גחלתן אסורה מן התורה, ואפילו דיעבר כמ"ש הראש"ש^{טז} בשם הרב רבנו יונה, ע"ש בש"ך. ועי' בפרי חדש סימן תמ"ז סעיף א' וסימן תס"ז סעיף י'^{טז}, שנראה כחולק על הש"ך בסימן ק[מ]י"ב סעיף קטן ה'. ועיין במה שכתבתי בסי' תמ"ז^{טז}:

(ו) יש בהסיקו בו עיין היטב בש"ך יו"ד סי' קמ"ב^{טז}, ותמצא שדעתו להקל בזה וזה גורם אף

ע רחמים פ"ג ה"א. אר"י סי' ט"ב.

עא וז"א סי' ה. ה"י סי' ג. כרעת הש"ך יו"ד סי' קנב סי' ג. והפ"י שם סי' ד (משעמם חלוקים. והחילוק ביניהם ל' לקמן סי' י').

עב ראה תוס' ע"ה, א ד"ה וגרפו (הובא בש"ך שם) שנתעל נכרי גחלים.

עג ראה קו"א סי' ה, אם איסור זה הוא מן התורה.

עד ש"ך ביו"ד סי' קי סי' ב.

עה סימן זה בשע"ר לא הגיע לדיון, וראה ש"ך שם סי' ב. וראה גם לקמן סי' תמו סוף סי' ב. והמג"ע הוא שדווקא עברה וזה שתופסת תמיד מני ל"ה כפריון.

עו כדלקמן סי' תמו סי' א"כ (לענין יבש ביבש), וקו"א שם סי' ג.

ציונים לקונטרס אחרון

קג תמורה לר, א.

קד פ"ב סוסיי ב.

קה ראה לעיל סי' תמב קו"א ריש סי' ב, שהפרי"ח שם המיר תקנה זו אפילו בתערובת לח בלח.

קי רוב הקונטרס אחרון שבסימן זה לא הגיעו

לידעו, וראה לקמן שם קו"א סי' ג.

קז סי' י.

צז רוב הקונטרס אחרון שבסימן זה לא הגיעו לידעו, וראה לקמן שם קו"א סי' ג.

צח סי' ו (שהביא משמעות התוס' שבאבוקה כנגדו אסור מדאורייתא).

צט סי' ז.

ק ד"ה ומ"ב יש לדיקוק.

קא שם סי' ד וסי' ח.

קב סי' י ד"ה ומ"ש גרף.

הלכות פסח תמה

קנו

בהוסק החמץ כדי לאפות ולבשל אלא בהצטרפות העצים אף על פי שגם כהעצים כעצמם אין לאפות ולבשל אלא בהצטרפות הוסק החמץ מכל מקום כיון שהיתר ואיסור גורמין לאפות או לבשל הרי פת ותבשיל זה מותרין⁹⁹ אפילו באכילה.

קונטרס אחרון

שהע"ז אוסרת במשנהו¹⁰⁰ (דלא כבאר היטב¹⁰¹ שם), וה"ה לחמץ בפסח דמיינן להדרי כמבואר מדבריו שם. וכן הוא דעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות ע"ז¹⁰², שלא כתב חרש יותץ¹⁰³, וכמ"ש הכ"מ שם. וכן פסק בשו"ע שם סעיף ד'¹⁰⁴ וסעיף ז'¹⁰⁵, ולכך העתיק דברי הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות¹⁰⁶ גבי קדירה שבישלה ואע"פ שזה היה גורם¹⁰⁷ כו' לענין ע"ז¹⁰⁸, משום דסבירא ליה דאף בע"ז יש להתיר אם בישלה בעצי איסור והיתר בבת אחת, כמ"ש הט"ז¹⁰⁹ והש"ך¹¹⁰. והוא הדין בחמץ, דמן הסתם אי אפשר להסיק בחמץ בלבד בלי עצים כמ"ש המ"א¹¹¹, וא"כ הו"ל ליה זה וזה גורם. ועל כרחק לומר דמה שכתב הרמב"ם וש"ע כאן לאיסור, היינו כשאחר שאחזה האור בהחמץ יש בו לבדו כדי להסיק התגור¹¹², כדמשמע לישנא ולא יסיק בו כו'. ובכנה"ג גוונא לא שרי משום זה וזה גורם, כמו שהסכימו האחרונים ביו"ד סוף סי' פ"ז, עיי"ש בט"ז¹¹³ רמב"ם ופרי"ח¹¹⁴ רמב"ם, וכן הוא בהדיא במשנה פק ב' דערלה¹¹⁵ וברמב"ם פ' [ט] מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט"ו¹¹⁶. והמ"א * דעיסה שכבר נתחמצה ואח"כ נפל לתוכה בכאן נמשך אחר שיטת הט"ז ביו"ד שם¹¹⁷, ולדבריהם צריך לחלק בין גינתא דאיובאל כובל ע"ז¹¹⁸ דשרינן משום זה וזה גורם¹¹⁹, ובין כרכר שארג בה בגו או אפה הפת¹²⁰ בעצי אשירה וחמץ, וכבר השיג על חילוק זה הש"ך בנדרות הכסף שם. ואך שיהיה כיון שהרמב"ם וש"ע מסכימים להקל בזה וזה גורם אף באיסורין שאוסרין במשנה, יש לסמוך עליהם בהפסד מרובה. ואף להמ"א וש"ז אין לאסור אלא בתוך הפסח, אבל לא משש ואילך שמתל כס'. והמ"א שסתם דבריו, אפשר שהוא משום שיסוד דבריו על הממ"ץ וכסף משנה¹²¹ רמב"ם, והם מפרשים דעת הרמב"ם, ולרמב"ם¹²² אפילו משש ואילך אסור במשנה, משום דהוה דבר שיש לו מתיירין¹²³, כמ"ש הבי"ע בס"י תמ"ז¹²⁴ בשם המ"מ¹²⁵ עיי"ש:

נחלים או בחום התגור לא היו זה וזה גורם בע"ז וחמץ, כי אף האפר שלהם אסור (ברלעל ס"ח).

פב רמב"ם הל' ע"ז פ"ו ה"ג. שו"ע יו"ד סימן קנב ס"ד וס"ג ש"ך שם ס"ק י; שו"אף שזה היה גורם שרי אף בע"ז והמ"ן דאסור במשנה, כדלקמן ברעה הב' מ"ט ע"ג

צינונים לקונטרס אחרון

קב כמבואר כאן בפנים.
קבא ס"ק יג.
קבב ס"ק לו.
קבג ס"ק לא, וראה פסקי אדה"ז ע' 96.
קכד משנה ט.
קכה סי' קמב ס"ק ד (שזה היה אסור בע"ז וחמץ שאוסרין במשנה).
קכו ע"ז מט, א.
קכז כיון שהוא רק שבת, ואפשר וזולתם, משא"כ כרכר בכגד או עצים בפת.
קכח משנה שם מט, ב. שו"ע שם ס"ג ד.
קכט פ"ג סוף ה"א, שכתב בשם הרמ"ך (ברפוסים) החדשים: ה"ר מנחת (שלא נאסר אלא כשאבוקה כנגדו).
קל הל' מאכלות אסורות פט"ו ה"ט.
קלא ראה לקמן סי' תמו ס"ח במוסגר, דלא קיי"ל כן, וראה לעיל ס"ח, שדוקא אחרי שנעשה אפר הוה דבר שיש לו מתיירין (שמוזר להשתוות).
קלב בתחלתו, ד"ה ודוקא בתוך הפסח.
קלג פ"א ה"ה.

קח שלכן היתר בתגור חדש מטעם זה וזה גורם (ענין ע"ז שגמרו את התגור ועצי ההיתר שגמרו את הפת). וענין נחלים או בחום התגור לא היו זה וזה גורם בע"ז וחמץ, כי אף האפר אסור בהם (ברלעל ס"ח).
קט של הרי"י מניקטין, שם ס"ק ה, שפירש גם ברעת הש"ך שזה היה גורם אסור בע"ז שאסור במשנה.
קי הלכות יג.
קיא שמתאן הוכיח הש"ך שם שזה היה בע"ז, וכני"ל.
קיב שאף חרש יצין.
קיג ששם העתיק דברי כו',
קיד פט"ז הכ"ד.
קיט מ"מ התבשיל אסור, שבשעה שנתבשלה מחמת עצי האיסור עדיין לא באו עצי ההיתר.
קכ שהרמב"ם שם כתבה לענין עצי ערלה וכלאי הכרם, והשו"ע שם כתבה לענין עצי ע"ז.
קכז שם ס"ק ט"ז (ברעת השו"ע).
קכח שם ס"ק יג (כפירוש הא' שבכ"מ שם).
קכט ס"ק ה.

הלכות פסח תמהיתמו

קנו

במה דברים אמורים כשאפה או בישל מתחלת שעה ששית עד הלילה אבל אם אפה או בישל מליל ט"ו ואילך כיון שהמזין בתוך הפסח אוסר במשהו כמ"ש בס"י תמ"ז¹⁸ לפיכך אף על פי שהיתר עם איסור גורמין לאפות ולבשל הרי הפת והתבשיל אסורין בהנאה¹⁹ (אלא אם כן מוכרז לנכרי חוץ מדמי איסור שבהם כמו שנתבאר²⁰) שהרי על כל פנים יש הנאת משהו מהחמץ תוך הפת ותבשיל ויש חולקין²¹ על זה ואומרים דאין חילוק בין אפה ובישל תוך הפסח לאפה ובישל קודם הפסח משעה ששית ואילך ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד מרובה או בשעת הדחק כגון לצורך שמחת יו"ט שאין לו מאכלים אחרים:

יא וכל זה כשמכער החמץ אחר שהגיעה שעה ששית אבל כשמכערו קודם שעה ששית שהוא מותר בהנאה אין צריך לעשות לו מדורה בפני עצמו אלא מותר להסיק בו התנור ולבשל עליו וכל שאר מיני הנאות ואפילו לאחר שהגיעה שעה ששית מותר ליהנות ממנו²² אם כבר נתחרך²³ ונפסל מאכילת כלב²⁴ קודם שעה ששית.

ומכל מקום נהגין לעשות לו מדורה בפני עצמו אפילו כששורפין אותו קודם שהגיעה שעה ששית²⁵:

יב יש נהגין לשרוף את החמץ בערבה שהכמו אותה בהושענא רבה²⁶ לפי שכל דבר שנעשה בו מצוה אחת נכון לעשות בה מצוה אחרת²⁷ ויש נהגין לעשות היסק מערבות הלולב כפי התנור בשעת אפיית המצות²⁸:

תמו מי שמוצא חמץ בתוך המועד וכו' ה' סעיפים:

א המוצא בפסח חתיכת חמץ שלא מצאה בבדיקה ליל י"ד בין שמוצא בביתו בין שמוצא בכל מקום שהוא ברשותו אם הוא חול המועד חייב לבערו מן העולם מיד שיראנה²⁹ ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ אע"פ שכבר ביטל כל חמצו בליל י"ד מכל מקום חייב לבערו מדברי סופרים³⁰ שמה ישבה ויאכלנה³¹ וחייב לברך כמו שמברכין על כל מצות מדברי סופרים³².

(ואע"פ שכבר בירך על ביעור חמץ בליל י"ד ובברכה זו נפטר מלברך על ביעור כיום י"ד כמו שנתבאר בס"י תל"ב³³) מכל מקום לא נפטר אלא כשמכער את החמץ שמוצא בבדיקה

ש"ת מהרש"ל סי' פג. כנסת הגדולה הנה"ט. ח"י ס"ק ג.
צב שם, וכדלעיל סי' כא ס"א.
צג מהר"ל שם ובהל אפיית מצות (ע' ער). ש"ת מהר"י ווייל סי' קנא וסי' קנז. ח"י שם. כנסת הגדולה ופ"ח רס"י תפא.

סימן תמו

א סוד וש"ת סי' א.
ב ח"א ס"ק א. ח"י ס"ק א וס"י תלה ס"ק ה. וכדלעיל סי' תלה ס"ב וק"יא שם ס"ק א. וראה העיבור תשלא ע' 71.
ג ראה ק"יא ס"ק א (ד"ה אבל), שממנם זה לחוד אין מברכים, אלא כשהמצא גזרו שהביטול אינו כלום ועובר על כל יראה וכל ימצא גזרו מברכין.
ד כדלעיל סי' קנח פס"ז ופ"ג.
ה כע"פ א. וראה ק"יא שם ס"ק א (ד"ה וכל זה). ושם סוף סי' בשה"ג מבח"י.

מג סעף א (שמליל ט"ו ואילך אוסר במשהו) וס"ח (שער הלילה מתבטל בששים). וראה ק"יא סוף ס"ק ג.

מז ח"א ס"ק ה. ט"ו י"ד שם ס"ק ד וס"ק י.
מח לרעה הא' רלעיל ס"ב, או בהפסד מרובה ושעת הדחק.

מט תוב"ט שורע ש"ך שם (שהו וזה גורם שרי אף בע"ז והמזין דאמרי במשהו). ונתבאר בק"יא ס"ק ג. וראה גם לקמן סי' תג ס"ח.

מז שורע ס"ב ומתיר להשהותו בפסח, כדלעיל סי' תכב ס"א. אבל לא לאכלו, כדלעיל שם ס"ב.

מח נהרא כא, ב.

מט תוס' שם ר"ה הריב"ן.
צ מהר"ל הל' ערב פסח (ע' נש). ש"ת מהרש"ל סי' פג.

פג כ"י ד"ה ונ"ש לקך מוב, וח"א ס"ק ד, ממשמעות דמיה וכו' במיור.

צא דרשת מרח"ח אור זרוע (ע' 84), כשם הרוקח (מעשה רוקח סי' טו). מהר"ל הל' ערב פסח (ע' מז).